

A velencei dózse, Andrea Gritti nagy lépésre szánta el magát, amikor - honi zenészei nemtetszése ellenére - a San Marco székes-egyház főzeneigazgatójává (maestro di capella) 1527 december 12.-én a németalföldi Adrian Willaertot nevezte ki.

Óriási átalakulás kezdődött Velence zenei életében. Willaert, a kitűnő komponista-muzsikus és szervező, vérbeli kozmopolita, az Alpokon túli és a mediterrán zenei tradíciók ötvözetéből indította útjára az új korszakot, melyet a zenetörténet azóta "velencei iskola" néven jegyez. Ebben az iskolában egyesül a XVI.-XVII. század egész zenei kultúrája Josquintól Monteverdiig, s válik jellegzetesen velenceivé.

Velence számára a muzsika, a művészetek, az építészet hatalmi jelképek, melyek a virágzó kereskedelem és a sikeres diplomácia bőkezű támogatását élvezik. Az 1500-as évek első harmada után itt alapítják a legtöbb kottakiadót, itt építik a legtöbb iskolát és templomot, csodálatos orgonákkal és hangszergyűjteményekkel. A San Marco székesegyház a legnagyobb és leggyönyörűbb zenészeket alkalmazza, akik követve az Észak-Itália-i liturgikus hagyományt és Willaert példáját, igazodva az épület belső kialakításához (több karzat és orgona) a több-kórusos polifónia alkalmazásával kivételesen nagyhatású hangzást hoznak létre.

A "La Serenissima" művészi szabadságukat nem korlátozza annyira, mint azt Tridenti Zsinat kemény szabályai (a Palestrina-féle római iskola) megkövetelnék. Girolamo Frescobaldi is itt jelenteti meg canzonáit, melyek szerkezetükben, valamint ritmus- és tempóváltásaikkal is előremutatóak. Velence zenéje színességét, tipikusságát - a francia, flamand és itáliai hatások ellenére is - különös helyzetének köszönheti. A Köztársaságot ezidőtájt a Habsburgok, a Bajor Hercegség, az Oszmán Birodalom és a "török-Magyarország" szomszédsága veszi körül, ahová Velence kereskedelmi tevékenységén túl, diplomatái és főméltóságai kíséretében számos muzsikust is exportál. Ezek a zenészek (pl.: Grillo, Castello, Lappi, Gabrieli, Benevoli stb.) hatottak később oly erősen Salzburg, Bécs, Pozsony és Nagyvárad zenei fejlődésére, és találtak helyi követőkre (Schmelzer, Vejvanovský, Zarewutius, Esterházy). Azonban ők is merítették szomszédaik tradícióiból, főként a

rézfúvós hangszerek alkalmazását illetően. A keleti hadszíntereken hallott harci trombita- és harsona-együtteseket szelidítve, de ünnepélyes, energikus hangzásukat bátran kihasználva gazdagították a fejedelmi udvarok és a templomok ceremonális zenéit.

Brescia, a zenekultúra másik Észak-Itália-i fellegvára orgona-készítőivel és zenészeivel akarva-akaratlan (minthogy a város velencei fannhatóság alá tartozott) szintén támogatta Velencét. Itt telepedett le a legtöbb orgona- és lantkészítő família, valamint számos kottakiadó. Ezen a városon át vezetett az első flamand zenészek útja Itáliába, és erre utazott sok olasz muzsikus Bajor- és Habsburg földre. Itt is ismerték az osztott-kórus hangszeres és vokális alkalmazását. Claudio Merulo (1533-1604), a bresciai dóm orgonistája - maga is orgonaépítő- volt az, aki Willaerthoz velencei munkásságához hasonlóan felpezsdítette Brescia zenei életét. (Később Andrea Gabrielit megelőzve a San Marco első-orgonistája lett.) A kor legismertebb zenészei közé tartozott (neve Báthory Zsigmond udvarában is ismert volt), miként követői (Maschera, Mosto, Canale, Mortaro) is jelentős komponisták voltak.

Az ő nyomdokain haladt Cesario Gussago (1550-1612), aki kortársaival, Giovanni Gabrielivel és Ludovico Viadanával párhuzamosan oly magas szintre emelte a "cori spezzati" (osztott kórus) technikáját. Gussagóról keveset tudunk. Bresciában a S. Maria delle Grazie templomban teljesített szolgálatot mint komponista, de szerzetesként egyben kolostorának is lakója volt. Talán zárt szerzetesi élete az oka egyébként indokolatlan ismeretlenségének. Itt hallható művei (Sonate a 4, 6 & 8 con alcuni concerti; 1608) szerkezetileg konzervatívak ugyan, de stílus-elemeiben és a hangszerekkel szembeni elvárásait illetően példaértékűek lettek követői számára. Bresciában olyan egyszerű zenészek számára komponálhatott, mint a neves cornettista Ludovico Cornale és a zeneszerzőként is ismert hegedűvirtuóz Giovanni Battista Fontana. Pietro Lappi is nekik ajánlotta itt hallható canzonáját (La Diamante), aki - mint később D. Castello, O. Benevoli majd A. Bertali - a Habsburg udvarban zenészként képviselte a velencei iskolát.